

بررسی تطبیقی گرایش‌های رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی در کشورهای انگلستان، کانادا و آمریکا با ایران: با تاکید بر تاثیر آنها بر میزان تولید علم در عرصه بین‌المللی

سید مهدی طاهری^۱

محمد علائی آرانی^۲

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۰/۱۱/۵

تاریخ دریافت: ۱۳۹۰/۸/۶

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف تبیین تفاوت گرایش‌های رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی در کشورهای انگلیس، آمریکا، و کانادا^۳ با ایران و تاثیر آن بر میزان تولید علم تخصصی در عرصه بین‌المللی در این کشورها انجام شد؛
روش/رویکرد پژوهش: رویکرد مورد استفاده برای انجام پژوهش، رویکرد تحلیلی - مقایسه‌ای بود، و گردآوری داده‌ها بر اساس روش اسنادی (کتابخانه‌ای) صورت گرفت؛
یافته‌ها: یافته‌های پژوهش در مورد تعداد گرایش‌های رشته کتابداری در کشورهای مورد مقایسه با ایران نشان داد، آمریکا دارای ۴۶ گرایش، کانادا ۲۴ گرایش، و انگلستان ۲۰ گرایش تخصصی است. این درحالی است که ایران فقط دارای ۱۰ گرایش آن هم به صورت پراکنده و غیر هدفمند در چندین نوع دانشگاه و نظام آموزشی است. از سوی دیگر، میزان تولیدات علمی در این رشته در کشورهای مورد مقایسه با ایران در مجموع بیش از ۴۳ درصد از کل تولیدات علمی دنیا (نمایه شده در پایگاهوب علم (WOS)، موسسه اطلاعات علمی تامسون (آی.اس.آی.)) را در بین سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۰۹ در مقابل سهم ۰،۲۵۵ درصدی ایران بود.
نتیجه گیری: تفسیر یافته‌ها حاکی از آن است که تعدد گرایش‌های تخصصی که بر اساس نیازهای جامعه بومی، همگامی با تحولات همه جانبه و فناوری‌های نوین اطلاعاتی، و به طور کلی بلوغ رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی است، بر میزان تولید علم کشورها در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی تاثیر مستقیم دارد.
کلیدواژه‌ها: کتابداری و اطلاع‌رسانی؛ گرایش‌های تخصصی؛ آموزش؛ تولید علم؛ مطالعه تطبیقی؛ ایران؛ آمریکا؛ کانادا؛ انگلستان

مقدمه

حجم انتشارات در قرون اخیر، و انجام پژوهش‌های متعدد و گسترده در رشته‌های دانشگاهی و علوم بشری، موجب بوجود آمدن حوزه‌های خاص و فرعی مختلف به عنوان زیر مجموعه این رشته‌ها و زمینه‌های دانشی شده‌اند. این به نوبه خود موجب بسط و عمق دانش گردیده، زمینه‌های مطالعاتی و پژوهشی جدیدی را بوجود می‌آورد. هر یک از این زمینه‌های جدید در نهایت منجر به تولید دانش جدید می‌گردند. از سوی دیگر، حرکت مبسوط و ژرف در فضای علم، نقاط مشترک علوم و حوزه‌های مختلف را مشخص می‌کند، و به

۱- دانشجوی دکتری علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران taherismster@gmail.com

۲- کارشناس ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه کاشان

۳- در آغاز پژوهش قرار بود کشور استرالیا نیز در کنار کشورهای مورد مقایسه با ایران قرار بگیرد تا مقایسه بین کشورها انگلو-ساکسون با ایران باشد. اما به دلیل عدم وجود اطلاعات دقیق و روزآمد از گرایش‌های رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی در استرالیا (علیرغم بررسی گسترده پژوهشگر)، نام این کشور از جامعه پژوهش حذف گردید.

پیروی از آن بستر را برای مطالعات و پژوهش‌های میان‌رشته‌ای فراهم می‌نماید. پژوهش‌های بین‌رشته‌ای نیز از آن جهت که تعامل میان محتوا و دستاوردهای علوم مختلف را مد نظر قرار می‌دهند، به نوبه خود تولید دانش می‌کنند.

رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی (یا علم اطلاعات و کتابخانه) از رشته‌ها و علوم بسیار رو به رشد و توسعه است که در دهه‌های پایانی قرن بیستم، و دهه آغازین قرن بیست و یکم تحولات چشمگیری را تجربه نموده است. شاید مهمترین دلیل این گسترش روز افزون را به توان، پتانسیل ایجاد شده با پیدایش فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی دانست. به نحوی که ارتباط تنگاتنگ این رشته با حوزه فناوری‌ها جنبه‌های خاصی به آن داده است (Buckland, Sarasevic, 1999; 2011). دلیل دیگر را می‌توان ماهیت این رشته، یعنی گستردگی حوزه‌های مورد مطالعه آن دانست. این نیز به نوبه خود گرایش‌های جدیدی را به آن افزوده است که اخص‌گرایی مورد اشاره، مطالعات میان‌رشته‌ای، و به تبع آن تولید دانش جدید را سبب می‌شود (حسن زاده، ۱۳۹۰؛ منصوریان، ۱۳۹۰). نکته قابل توجه آن است که گمان می‌رود، گرایش‌های مختلف یک رشته و میزان برودادهای علم رابطه دو سویه داشته، نسبت به یکدیگر تاثیر و تاثر نشان می‌دهند. سوابق رشته‌ای و گستره تلاش‌ها و توجه به آن، به علاوه دلایلی دیگر، در کشورهای انگلستان و آمریکا بیانگر آن است که این کشورها طلایه داران این رشته بوده، و هستند. تنوع گرایش‌های رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی در کشورهای آمریکا، کانادا، انگلستان، و پرداختن پژوهش‌های گروه‌های آموزشی مرتبط در هر دانشگاه به یک یا دو گرایش و حوزه خاص بسیار قابل توجه می‌نماید. در ایران نیز آموزش رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی بیش از چهار دهه قدمت دارد. و دارای گرایش‌هایی چند اما محدود است. از آنجا که در ایران دانشگاه‌های مختلف با نظام‌های سیاستگذاری و آموزشی متفاوت (دولتی، پیام نور، آزاد اسلامی، علمی - کاربردی، و...) وجود دارد، گرایش‌های محدود آن نیز گوناگونی، و در عین حال عدم انسجام و غیر یکپارچگی را نشان می‌دهند.

با توجه به آن چه تاکنون گفته شد، این پرسش مطرح است که تفاوت میان گرایش‌های رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی در ایران، با کشورهای کانادا، انگلستان، و آمریکا چیست؟ و این تفاوت به چه میزان بر تولید علم تخصصی در عرصه بین‌المللی در رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی در این کشورها تاثیر گذار بوده است؟ پژوهش حاضر در جهت پاسخگویی به این سوال طرح‌ریزی شده است، و قصد دارد با بررسی این گرایش‌ها در جامعه مورد مطالعه رابطه میان آنها و میزان تولید علم در عرصه بین‌المللی را بررسی نماید.

بر اساس بررسی‌های صورت گرفته توسط پژوهشگران، در خصوص مقایسه گرایش‌ها و برنامه‌ریزی آموزشی رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی هفتپژوهش یافت شد. پژوهش‌های مرتبط شناسایی شده بر روی دو حوزه موضوعی تمرکز داشتند. حوزه نخست، مربوط به پژوهش‌هایی است که برنامه‌ریزی آموزشی و سرفصل‌های درسی رشته را در چند کشور به صورت مقایسه‌ای مد نظر قرار دادند. لیو (1992) مطالعه‌ای تطبیقی در مورد وضعیت آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی در چین با آمریکا انجام داد. در این پژوهش نقاط مشترک و متفاوت آموزش کتابداری در هر دو کشور مد بررسی شدند. وی کیفیت بیشتر آموزش در کشور آمریکا را، همخوانی برنامه‌های درسی آموزش کتابداری در آن کشور با پیشرفت‌های حوزه فناوری دانست، و بر لزوم رعایت این مهم در برنامه‌های آموزشی کشور چین تاکید نمود (Liu, 1992). مرتضایی (۱۳۸۰) نیز در کتابی با عنوان "تحصیلات تکمیلی علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی در انگلستان، آمریکا، هند و ایران: بررسی تطبیقی"، ضمن معرفی وضعیت آموزشی رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی در کشورهای انگلستان، آمریکا، هند، و ایران، گرایش‌ها و سرفصل‌های درسی این رشته در مقاطع تحصیلات تکمیلی، به مقایسه سرفصل‌های یاد شده در چهار کشور مورد مطالعه پرداخت، و بر روزآمد بودن نسبی آنها، و تاثیر آنها بر میزان تولید علم در کشورهای انگلستان، آمریکا، و هند نسبت به ایران تاکید نمود (مرتضایی، ۱۳۸۰). مطالعه تطبیقی برنامه درسی مقطع دکترای رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی بین ایران و کشورهای آمریکای شمالی (آمریکا و کانادا) علیمحمدی (۱۳۹۰) بود. این پژوهش نشان داد، میان برنامه‌های درسی مقطع دکترای رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران و کشورهای آمریکا و کانادا تفاوت چندانی وجود ندارد (علیمحمدی، ۱۳۹۰). حوزه دیگر، پژوهش‌های است که به گرایش‌های موضوعی و تخصصی رشته و پژوهش‌های مرتبط با آن پرداختند. پژوهش‌های جارولین ۳ و وکاری ۴ (۱۹۹۲) و رچستر ۵ و وکاری (۱۹۹۸) به مطالعه تطبیقی گرایش‌های موضوعی پژوهش‌های حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی اختصاص داشت. جارولین و وکاری (۱۹۹۲) با مطالعه

۱- منظور از تولید علم در پژوهش حاضر، تعداد برودادهای علمی نمایه شده در پایگاه وب علم (WOS)، موسسه اطلاعات علمی تامسون (آی.اس. آی)، به عنوان معیار تولید علم در عرصه بین‌المللی می‌باشد. پایگاه وب علم (web of science) یک نمایه استنادی در حوزه علوم است که توسط موسسه اطلاعات علمی تامسون ایجاد شده است. پوشش این پایگاه از سال ۱۹۹۰ تاکنون است.

2- Liu
3- Jarvelin
4- Vakkari
5- Rochester

پیرامون گرایش‌های موضوعی پژوهش‌های انجام گرفته بین سال‌های ۱۹۶۵-۱۹۸۵، ادعان داشتند، بیشترین پژوهش‌ها مربوط به حوزه ذخیره و بازیابی اطلاعات و خدمات اطلاعاتی، و کمترین متعلق به موضوع "روش‌شناسی" بوده است، که به نوعی همگامی با پیشرفت‌های فناوری را نشان می‌دهند (Jarvelin and Vakkari, 1992). رچستر ۱ و وکاری (۱۹۹۸) نیز به مطالعه بر روی گرایش‌های موضوعی مقالات پژوهشی رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی (در سطح ملی و بین‌المللی) پرداخته، تفاوت موضوعات در کشورهای مختلف را ناشی از تفاوت ارزش‌های فرهنگی و اجتماعی دانست (Rochester and Vakkari, 1998). بنابراین ویژگی‌های بومی و محلی بر روی گرایش‌های موضوعی تاثیر گذارند. گرایش‌های تخصصی رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی موضوع پژوهش‌های فتاحی و همکارانش (۱۳۸۳)، و منصوریان (۱۳۹۰) بود. در پژوهش فتاحی و همکارانش (۱۳۸۳) برنامه‌های درسی پنج کشور، آمریکا، انگلستان، استرالیا، هند، و ایران مورد مطالعه قرار گرفتند، و نقاط مشترک برنامه‌های درسی چهار کشور نخست با برنامه‌های درسی ایران مقایسه شد، و در پایان متناسب با نیازهای ایران، و همگام با تحولات حوزه فناوری، دو گرایش "مدیریت اطلاعات" و "مدیریت فناوری اطلاعات" به همراه برنامه درسی آنها پیشنهاد شدند (فتاحی و همکارانش، ۱۳۸۳). منصوریان (۱۳۹۰) نیز گرایش‌های تحصیلی رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی در کشورهای آمریکا، انگلستان، کانادا، و استرالیا را مطالعه نمود. وی تنوع و تعدد گرایش‌های تخصصی رشته کتابداری در کشورهای مورد بررسی را به دلیل رویکردهای "تخصص‌گرایی" و "میان‌رشته‌ای" در نظام آموزشی آن کشورها پنداشت (منصوریان، ۱۳۹۰).

بررسی تحلیلی پژوهش‌های انجام شده حاکی از آن است که در تمامی پژوهش‌های انجام شده، به نوعی بر همخوانی و سازگاری برنامه‌ها و فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی با تحولات حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی تاکید شده است. حوزه موضوعی نخست که پژوهش‌های لیو (۱۹۹۲)، مرتضایی (۱۳۹۰)، و علیمحمدی (۱۳۹۰) را در بر می‌گیرد، مقایسه برنامه‌های درسی کشورهای متبوع پژوهشگران با کشورهای پیشرو در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی، آمریکا، انگلستان، کانادا، استرالیا، و هند، بود، و هر سه بر لزوم حرکت هدفمند نظام آموزشی کشورهای متبوع خود، همانند کشورهای مورد مقایسه، همگام با تحولات جدید حوزه تاکید نمودند. حوزه دیگر، به گرایش‌های تخصصی رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی و گرایش‌های موضوعی پژوهش‌های این حوزه اختصاص داشت. یافته‌های چهار پژوهش این حوزه (جارولین و وکاری، ۱۹۹۲؛ رچستر و وکاری، ۱۹۹۸؛ فتاحی و دیگران، ۱۳۸۳؛ و منصوریان، ۱۳۹۰) وجود گرایش‌های مختلف را ناشی از تحولات حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی، و ارتباط موضوعی آن با دیگر حوزه‌ها (موضوعات میان‌رشته‌ای)، و نیز تاثیر رویکردهای فرهنگی و اجتماعی بیان داشتند.

هدف پژوهش

هدف اصلی این پژوهش، تبیین تفاوت گرایش‌های رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی در کشورهای انگلستان، کانادا، و آمریکا، با ایران و مقایسه تاثیر آنها بر میزان تولید علم تخصصی در عرصه بین‌المللی در آن کشورهاست.

پرسش‌های پژوهش

- به منظور نیل به هدف پژوهش، پرسش ذیل که خود دارای سه پرسش فرعی است طراحی شده‌اند:
- تفاوت گرایش‌های رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی در کشورهای انگلستان، کانادا، و آمریکا، با ایران با تاکید بر میزان تولید علم در عرصه بین‌المللی چه میزان است؟
  - تفاوت گرایش‌های رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی در کشور کانادا و ایران با تاکید بر میزان تولید علم در عرصه بین‌المللی در این دو کشور به چه میزان است؟
  - تفاوت گرایش‌های رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی در کشور آمریکا و ایران با تاکید بر میزان تولید علم در عرصه بین‌المللی در این دو کشور به چه میزان است؟
  - تفاوت گرایش‌های رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی در کشور انگلستان و ایران با تاکید بر میزان تولید علم در عرصه بین‌المللی در این دو کشور به چه میزان است؟

فرضیه پژوهش

پژوهش حاضر یک فرضیه نیز دارد که در ادامه ارائه شده است:

- میان تعداد گرایش‌های رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی و میزان تولید علم در عرصه بین‌المللی در این رشته رابطه معناداری وجود دارد.

روش‌شناسی

پژوهش حاضر از نظر نوع پژوهش کاربردی است، چرا که بر حل مسئله تفاوت گرایش‌های رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی در کشورهای انگلستان، کانادا، و آمریکا، با ایران، و تاثیر آن بر میزان تولید علم در عرصه بین‌المللی در شرایط واقعی و عملی تاکید دارد. از لحاظ روش پژوهش، از رویکرد تحلیلی - مقایسه‌ای^۱ استفاده نموده است. برای گردآوری داده‌ها، روش اسنادی (کتابخانه‌ای) به کار گرفته شد و ابزار گردآوری داده‌ها جداول تطبیقی است که توسط پژوهشگر در مورد گرایش‌های رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی کشورهای ایران، انگلستان، کانادا، و آمریکا تدوین شده است.

– شناسایی گرایش‌های رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی در کشورهای مورد مطالعه

به منظور شناسایی گرایش‌های رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی در کشورهای ایران، انگلستان، کانادا، و آمریکا، با توجه به روش گردآوری داده‌ها (روش اسنادی)، به طور کلی از سه گروه منبع استفاده شد:

– گروه نخست، وب سایت‌های انجمن‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی، و در مواردی، دیگر وب سایت‌های معتبر، در کشورهای مورد نظر پژوهش حاضر؛

– گروه دیگر، منابع منتشر شده؛ که در اینجا اثر منتشر شده توسط پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات تالیف لیلا مرتضایی که به بررسی تطبیقی تحصیلات تکمیلی در علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی در کشورهای انگلستان، آمریکا، هند، و ایران می‌پردازد، در زمینه موضوع پژوهش مناسب نشان داد؛ و فهرست ارسالی به گروه بحث کتابداری و اطلاع‌رسانی مشهد (LIS@ferdowsi.ac.ir)؛ و،

– گروه دو دیگر، دفترچه‌های راهنمای آزمون‌های سراسری وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، دانشگاه جامع علمی - کاربردی، و دانشگاه آزاد اسلامی.

خوشبختانه در وب سایت انجمن‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی کشورهای مورد مطالعه، بویژه وب سایت انجمن کتابداران آمریکا^۲ اطلاعات مناسب برای پژوهش یافت شد. در وب سایت یاد شده، اطلاعات مربوط به تمامی دانشگاه‌هایی که در ایالات متحده آمریکا و نیز کشور کانادا دوره‌های رسمی (آکادمیک) مربوط به رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی برگزار می‌کنند، به همراه گرایش‌های هر دانشگاه و مقاطع مختلف تحصیلی، در دسترس بود. در وب سایت انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران^۳، فهرست گروه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران تا سال ۱۳۸۸ منتشر شده بود. البته اطلاعات این فهرست فقط محدود به دانشگاه‌های دولتی بود (آن هم به صورت ناقص). برای رفع این مشکل، و به دلیل این که در ایران پنج نوع دانشگاه و سیستم آموزشی دوره‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی^۴ برگزار می‌کنند، از گروه سوم منابع یعنی دفترچه‌های آزمون سراسری دانشگاه‌های آزاد و سراسری و نیز حتی در مواردی محدود، مصاحبه با برخی مدیران و اعضای گروه‌های آموزشی رشته و مدیران آموزشی^۵ دانشگاه‌ها، استفاده شد. در پایان، اطلاعات مربوط به گروه‌های آموزشی و گرایش‌های رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی در انگلستان از کتاب تالیفی لیلا مرتضایی و وب سایت "موسسات صاحب امتیاز حرفه‌مندان کتابداری و اطلاع‌رسانی"^۶ به صورت ترکیبی مورد بهره برداری قرار گرفت.

1- Comparative-Analytical Approach

2- American Library Association (ALA): <http://www.ala.org>

3- <http://www.ilisa.ir>

۴- سیستم آموزشی در دانشگاه‌های دولتی، آزاد، پیام نور، غیر انتفاعی، و جامع علمی- کاربردی

۵- عضو محترم گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه فردوسی (دکتر سید رحمت‌الله فتاحی)، مدیر محترم گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه تربیت معلم (دکتر یزدان منصوریان)، مدیر محترم آموزش دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان (جناب آقای بهروز بیات)

6- Chartered Institute of Library and Information Professionals: <http://www.cilip.org.uk/pages/default.aspx>

– بررسی میزان تولید علم در کشورهای مورد مطالعه

مرحله دوم از گردآوری داده‌ها، استخراج اطلاعات مربوط به میزان تولید علم کشورهای مورد مطالعه بود. از آنجا که در حال حاضر نمایه‌های استنادی موسسه تامسون (آی.اس.آی) به عنوان یکی از مهمترین منابع برای شناسایی و ارزیابی میزان تولیدات علمی در دنیا محسوب می‌شود، در این پژوهش نیز مد نظر قرار گرفت. بنابراین میزان تولید علم هر یک از کشورهای مورد مطالعه بر اساس تعداد مقالات منتشره در مجلات نمایه شده در پایگاهوب علم (WOS) به عنوان معیار ارزیابی پژوهش قرار گرفت.

بدین منظور، به وب سایت «وب دانش»^۱ که اطلاعات کاملی در این خصوص ارائه می‌دهد، مراجعه گردید. برای استخراج اطلاعات مورد نظر، از بخش گزارش‌های استنادی مجلات (JCR)^۲ در بازه زمانی سال‌های ۲۰۰۹-۲۰۰۹ استفاده شد.^۳ در این بخش، از زیر بخش «انتخاب طبقه موضوعی»^۴، کل مجلات مربوط به طبقه «علم اطلاعات و علم کتابخانه»^۵ انتخاب شدند (تصویر شماره ۱). جمعا ۶۶ مجله ارائه شد که به صورت الفبایی عنوان مجلات مرتب شده بودند. ضمنا خاطر نشان می‌گردد این طبقه موضوعی تقریبا تمامی موضوعات و حوزه‌های فرعی علم کتابخانه و علم اطلاعات را در بر می‌گیرد. در ادامه نام تک تک مجلات به همان صورتی که در پایگاه ذخیره شده بود، در جعبه جستجو پایگاه نسخه برداری شده، مورد کاوش قرار گرفت. سپس در قسمت محدودیت‌ها^۶ دوره زمانی «تمام سال‌ها» به همراه تمامی پیش فرض‌ها به منظور جامعیت جستجو انتخاب شدند. فهرست نتایج مربوط به همه مجلات مورد کاوش، به همراه تعداد کل مقالات بازیابی شد (تصویر شماره ۲). در پایان، با استفاده از شاخص محدود نمودن نتایج به کشوری خاص، آمار هر یک از کشورهای عضو جامعه پژوهش برای تحلیل‌های بعدی استخراج گردید.

The screenshot displays the 'Subject Category Selection' page on the ISI Web of Knowledge. It features a list of subject categories, with 'INFORMATION SCIENCE & LIBRARY SCIENCE' highlighted. Below the list, there are two radio button options: 'View Journal Data - sort by: Journal Title' and 'View Category Data - sort by: Category Title'. A 'SUBMIT' button is located at the bottom of the selection area. The page also includes a 'WELCOME' button, a 'HELP' button, and a 'Subject Category Scope Notes' link. The footer of the page mentions 'THOMSON REUTERS' and 'Copyright © 2011 Thomson Reuters'.

تصویر شماره ۱- انتخاب طبقه موضوعی از پایگاه (JCR)(ISI, 2011)

1- Web of Knowledge: <http://www.isiknowledge.com>

2- Journal Citation Reports

۳- لازم به ذکر است بخش "گزارش‌های استنادی مجلات (JCR)" فقط اطلاعات را تا همان دوره زمانی بیان شده، ارائه می‌داد.

4- Subject Category Selection

5- Information Science & Library Science

6- Limits

The screenshot displays the ISI Web of Knowledge interface. At the top, it says 'ISI WEB OF KNOWLEDGE YOUR CITATION SOURCE' and 'THOMSON REUTERS'. Below this, there are navigation tabs for 'All Databases', 'Select a Database', 'Web of Science', and 'Additional Resources'. The search results section shows 'Web of Science^{SM}' with 'Results: #3 OR #2 OR #1' and 'Timespan=All Years. Databases=SCI-EXPANDED, A&HCI, SSCI, CPCI-SSH, CPCI-S'. The total number of results is 348,329. On the left, there is a 'Refine Results' sidebar with 'Subject Areas' and 'Document Types' sections. The main results list includes four entries, each with a title, author(s), source, volume, issue, pages, DOI, and publication date. The first entry is 'Title: The effect of a two-stage publication process on the Journal Impact Factor: a case study on the interactive open access journal Atmospheric Chemistry and Physics' by Borrmann Lutz, Neuhaus Christoph, Daniel Hans-Dieter, published in SCIENTOMETRICS, Volume 86, Issue 1, Pages 93-97, DOI: 10.1007/s11192-010-0250-4, published in JAN 2011. The second entry is 'Title: Enhancing query translation with relevance feedback in trilingual information retrieval' by He Daqing, Wu Dan, published in INFORMATION PROCESSING & MANAGEMENT, Volume 47, Issue 1, Pages 1-17, DOI: 10.1016/j.ipm.2009.09.008, published in JAN 2011. The third entry is 'Title: Measuring the interestingness of articles in a limited user environment' by Pon R. K., Cardenas A. F., Buttler D. J., et al., published in INFORMATION PROCESSING & MANAGEMENT, Volume 47, Issue 1, Pages 97-116, DOI: 10.1016/j.ipm.2010.03.001, published in JAN 2011. The fourth entry is 'Title: Impact evaluation of the voluntary early retirement policy on research and technology outputs of the faculties of science in Morocco' by Bouabid Hamid, Dalimi Mohamed, ElMajid Zayer, published in SCIENTOMETRICS, Volume 86, Issue 1, Pages 125-132, DOI: 10.1007/s11192-010-0271-z, published in JAN 2011.

تصویر شماره ۲- فهرست کل نتایج بازیابی شده (۳۸۴۳۲۹ پیشینه) (۲۰۱۱، ISI)

یافته‌های پژوهش

برای پاسخ به چهار پرسش مطرح شده در این پژوهش، پنج جدول و چهار تصویر تهیه شده است. ویژگی مهم داده‌های گردآوری شده جامعیت آنهاست. یعنی از لحاظ کل تعداد بروندهای علمی (مقالات نمایه شده در پایگاهوب علم (WOS)) یک کشور بین سال‌های (۲۰۰۹-۲۰۰۰) زیر پوشش پایگاه وب علم (WOS). به منظور تحلیل بهتر داده‌های گردآوری شده ابتدا داده‌های مربوط به پرسش‌های فرعیو سپس پرسش اصلی ذکر شده است. پیش از پاسخ به هر یک از پرسش‌های پژوهش، جدولی که شامل اطلاعات مربوط به گرایش‌های رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی به تفکیک کشورهای مورد مطالعه است، ارائه می‌گردد:

جدول شماره ۱- فهرست گرایش‌های رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی به تفکیک کشورها (انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران، ۱۳۸۹؛ گروه بحث کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه فردوسی مشهد، ۱۳۹۰؛ ALA.CILIP؛ 2011؛ ALA، 2010a، 2010b)

کشور	آمریکا	کانادا	انگلستان	ایران
۱	کتابداری دانشگاهی	کتابداری دانشگاهی	کتابداری	اطلاع‌رسانی
۲	مطالعات آرشیوی	خدمات کودکان	اطلاع‌رسانی	کتابداری
۳	خدمات کودکان	کتابخانه‌های دانشگاهی	کتابداری و اطلاع‌رسانی	کتابخانه‌های دانشگاهی
۴	هنرهای کتابی	تحلیل و طراحی نظام‌های اطلاعاتی	آرشیو و مدیریت پیشینه‌ها	کتابخانه‌های آموزشی
۵	مدیریت اطلاعات میراث فرهنگی	مدیریت دانش	کتابداری، آرشیو و اطلاع‌رسانی	کتابخانه‌های عمومی
۶	کتابخانه‌های دیجیتالی	مدیریت و اداره (کتابخانه‌ها)	مدیریت کتابخانه و اطلاعات	مدیریت اطلاعات
۷	انفورماتیک سلامت/کتابداری علوم بهداشت	سازماندهی اطلاعات	مدیریت اطلاعات	مدیریت فناوری اطلاعات
۸	تحلیل و طراحی نظام‌های اطلاعاتی	کتابداری (کتابخانه‌های) عمومی	فناوری اطلاعات	پزشکی
۹	مدیریت دانش	خدمات مرجع و کاربران	مدیریت فناوری اطلاعات	فنی - مهندسی
۱۰	کتابداری حقوق/خدمات اطلاعات حقوقی	کتابداری مشارکتی تخصصی	نظام‌های اطلاعات	علوم انسانی
۱۱	مدیریت و اداره (کتابخانه‌ها)	گزینه پایان‌نامه	اطلاعات بهداشتی	
۱۲	کتابداری موسیقی	خدمات نوجوانان	مدیریت اطلاعات بهداشتی	
۱۳	سازماندهی اطلاعات	مطالعات آرشیوی	نظام‌ها و خدمات اطلاعاتی در مراقبت‌های بهداشتی	
۱۴	کتابداری (کتابخانه‌های) عمومی	مدیریت اطلاعات میراث فرهنگی	مدیریت اطلاعات دارویی	
۱۵	مدیریت پیشینه‌ها	انفورماتیک سلامت/کتابداری علوم بهداشت	انفورماتیک شیمی	
۱۶	خدمات مرجع و کاربران	مدیریت پیشینه‌ها	انفورماتیک بهداشت	
۱۷	کتابداری (کتابخانه‌های) آموزشی	مجموعه‌های خاص	انفورماتیک آموزش	
۱۸	کتابداری علوم	رسانه جدید	سواد اطلاعاتی	
۱۹	مجموعه‌های خاص	تعامل انسان - ماشین	تعامل انسان - ماشین	
۲۰	کتابداری مشارکتی/تخصصی	کتابداری حقوق/خدمات اطلاعاتی حقوقی	علم سنجی	
۲۱	گزینه پایان‌نامه	کتابداری علوم		
۲۲	خدمات نوجوانان	توسعه جامعه		
۲۳	معماری اطلاعات	مجموعه‌های روبه رشد		
۲۴	مطالعات آرشیوی	متخصص اطلاعات		
۲۵	خدمات کتابخانه‌ای و اطلاعاتی			
۲۶	متخصصان اطلاعاتی شیمی			
۲۷	کتابداری مطالعات آفریقایی			
۲۸	مدیریت فناوری اطلاعات			
۲۹	نسخ خطی و کتب نایاب			
۳۰	خط مشی اطلاعات			
۳۱	مدیریت اطلاعات دیجیتالی			
۳۲	علوم کتابداری و منابع اطلاعاتی و مطالعات خاورمیانه			
۳۳	رسانه جدید			
۳۴	تعامل انسان - ماشین			
۳۵	انفورماتیک جامعه			
۳۶	صحت داده‌ها			
۳۷	دولت الکترونیکی			
۳۸	جمعیت‌های گوناگون و اطلاعات			
۳۹	دسترس‌ی مادام‌العمر			
۴۰	مدیریت تصاویر دیجیتالی			
۴۱	کتابداری یادگیری توزیعی			
۴۲	فناوری اطلاعات			
۴۳	علوم سیاسی یا انسان‌شناسی			
۴۴	توسعه جامعه			
۴۵	مجموعه‌های روبه رشد			
۴۶	متخصص اطلاعات			

چنان که جدول شماره ۱ نشان می‌دهد، تعداد گرایش‌های رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی در کشور آمریکا ۴۶ گرایش، در کشور کانادا ۲۴ گرایش، در کشور انگلستان ۲۰ گرایش، و در کشور ایران ۱۰ گرایش می‌باشد. بنابراین در کشورهای مورد مقایسه با ایران، تعدد و تنوع گرایش‌رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی بیشتر است.

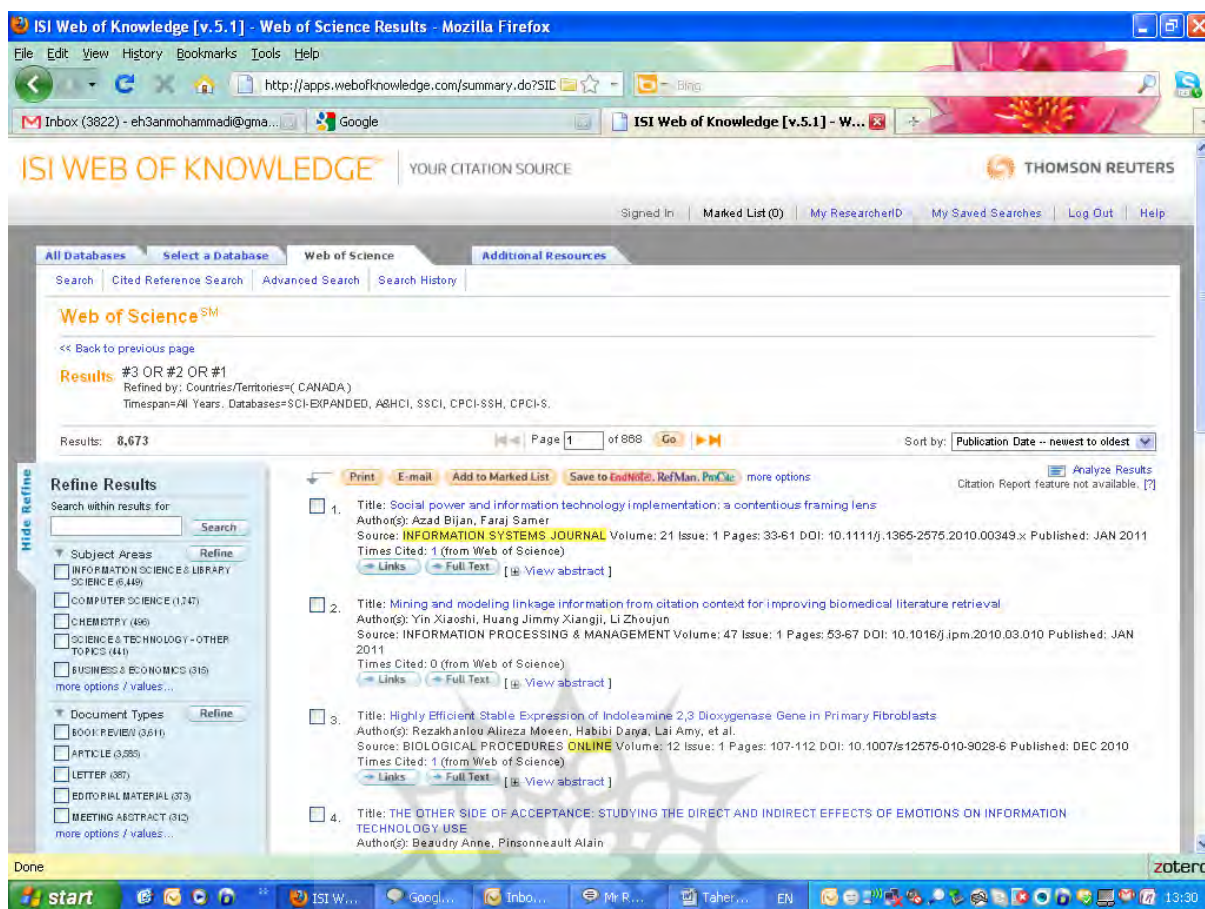
The screenshot shows the ISI Web of Knowledge interface. The search results are displayed on page 1 of 87. The results are sorted by 'Publication Date -- newest to oldest'. The 'Refine Results' sidebar on the left shows filters for 'Subject Areas' and 'Document Types'. The main results list includes three entries:

- Title: **A collective and abridged lexical query for delineation of nanotechnology publications**
Author(s): Maghrebi Morteza, Abbasi Ali, Amiri Saeid, et al.
Source: **SCIENTOMETRICS** Volume: 86 Issue: 1 Pages: 15-25 DOI: 10.1007/s11192-010-0304-7 Published: **JAN 2011**
Times Cited: 1 (from Web of Science)
- Title: **N,N'-Bis[4-(dimethylamino)benzylidene]butane-1,4-diamine**
Author(s): Habib Mohammad Hossain, Zendehei Mahmoud, Chantrapromma Suchada, et al.
Source: **ACTA CRYSTALLOGRAPHICA SECTION E-STRUCTURE REPORTS ONLINE** Volume: 66 Pages: 04330-U906 DOI: 10.1107/S1600536807049914 Part: Part 11 Published: **NOV 2010**
Times Cited: 0 (from Web of Science)
- Title: **Tris(tribenzylammonium) hexachloridoplatinate(IV) chloride**
Author(s): Yousefi Mohammad, Tejmouri Shabahang, Amani Vahid, et al.
Source: **ACTA CRYSTALLOGRAPHICA SECTION E-STRUCTURE REPORTS ONLINE** Volume: 66 Pages: M2748-U1154 DOI: 10.1107/S1600536807049689 Part: Part 11 Published: **NOV 2010**
Times Cited: 5 (from Web of Science)

تصویر شماره ۳- میزان تولید علم ایران در پایگاه (WOS)(ISI) (2011)

تصویر شماره ۳ میزان تولید علم (تعداد مقالات منتشر شده توسط پژوهشگران ایرانی در مجلات علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی) موجود در پایگاه (WOS) را نشان می‌دهد. تعداد این مقالات ۸۶۶ عنوان مقاله در دوره زمانی ۲۰۰۰-۲۰۰۹ ثبت شده در گزارش استناد مجلات (JCR) از تعداد کل ۳۸۴۳۲۹ عنوان مقاله می‌باشد.

تصویر شماره ۴- میزان تولید علم کانادا در پایگاه (WOS) (2011.ISI)

تصویر شماره ۴ بیانگر تعداد مقالات نمایه‌شده توسط پژوهشگران کانادایی در پایگاه (WOS) را در بازه زمانی پیشتر ذکر شده است.

جدول شماره ۲- مقایسه تعداد گرایش‌ها و میزان تولید علم کشور ایران با کانادا (۲۰۰۹-۲۰۰۰)

کشور	تعداد گروه‌های آموزشی	تعداد گرایش‌ها	تعداد برندهای علمی	درصد نسبت به کل برندهای علمی
ایران	۷۴	۱۰	۸۶۶	۰,۲۲۵
کانادا	۷	۲۴	۸۶۷۳	۲,۲۵

براساس داده‌های ثبت شده در جدول شماره دو، تعداد گرایش‌های رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی در ایران ۱۰ گرایش و تعداد گرایش رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی در کانادا ۲۴ گرایش است. این در حالی است که میزان تولید علم ایران نسبت به کل مقالات ثبت شده در پایگاه وب علم (WOS) بر اساس درصد ۰,۲۲۵ و برای کانادا ۲,۲۵ یعنی حدود ده برابر می‌باشد.

The screenshot displays the ISI Web of Knowledge interface. At the top, it says 'ISI WEB OF KNOWLEDGE YOUR CITATION SOURCE' and 'THOMSON REUTERS'. Below this, there are navigation tabs for 'All Databases', 'Web of Science', and 'Additional Resources'. The main content area shows search results for 'Web of Science' with a total of 141,043 results. The results are sorted by 'Publication Date -- newest to oldest'. The first three results are visible, each with a title, author(s), source, and publication information. A 'Refine Results' sidebar is on the left, allowing users to filter results by subject areas and document types.

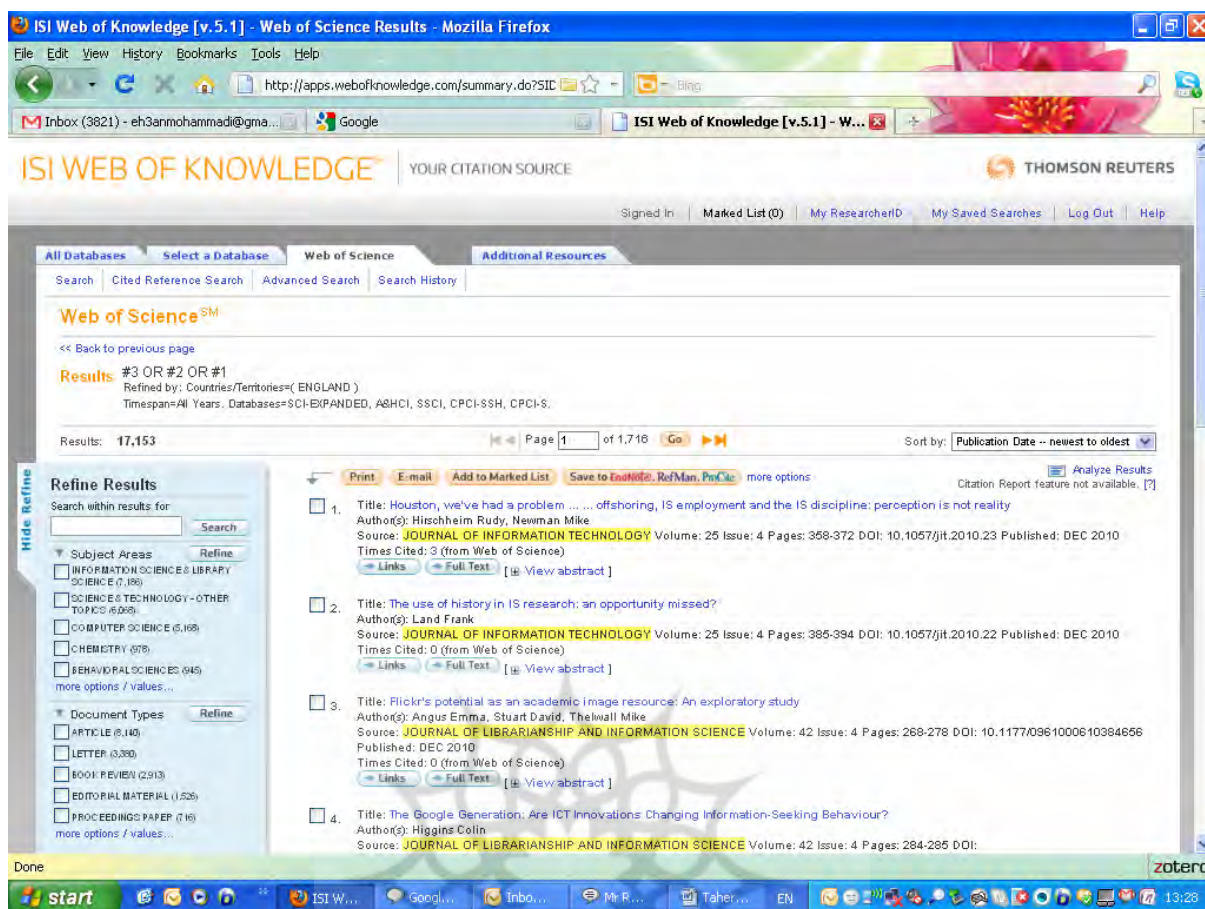
تصویر شماره ۵- میزان تولید علم آمریکا در پایگاه (WOS)(ISI) (2011)

میزان تولید علم کشور آمریکا در دوره زمانی ۲۰۰۹-۲۰۰۰، برابر با ۱۴۱۰۴۳ عنوان مقاله می‌باشد که در تصویر شماره ۵ مشخص شده است.

جدول شماره ۳- مقایسه تعداد گرایش‌ها و میزان تولید علم کشور ایران با آمریکا (۲۰۰۹-۲۰۰۰)

کشور	تعداد گروه‌های آموزشی	تعداد گرایش‌ها	تعداد پرونده‌های علمی	درصد نسبت به کل پرونده‌های علمی
ایران	۷۴	۱۰	۸۶۶	۰,۲۲۵
آمریکا	۵۱	۴۶	۱۴۱۰۴۳	۳۶,۶۹

همان‌طور که جدول شماره ۳ نشان می‌دهد، کشور آمریکا با ثبت و انتشار ۱۴۱۰۴۳ عنوان مقاله در پایگاه وب علم (WOS) سهم ۳۶,۶۹ درصدی در تولید علم داشته است. این کشور دارای بیشترین تعداد گرایش در رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی، یعنی ۴۶ گرایش است. این آمار در مقابل ایران با ۱۰ گرایش و سهم ۰,۲۲۵ درصدی حاکی از تفاوت بسیار است.

تصویر شماره ۶- میزان تولید علم انگلستان در پایگاه (WOS)(ISI, 2011)

میزان مقالات ثبت شده توسط پژوهشگران انگلیسی در پایگاه وب علم(WOS) در تصویر شماره ۶ ارائه شده است. این تعداد برابر با ۱۷۱۵۳ عنوان مقاله می‌باشد.

جدول شماره ۴- مقایسه تعداد گرایش‌ها و میزان تولید علم کشور ایران با انگلستان (۲۰۰۹-۲۰۰۰)

کشور	تعداد گروه‌های آموزشی	تعداد گرایش‌ها	تعداد بروندهای علمی	درصد نسبت به کل بروندهای علمی
ایران	۷۴	۱۰	۸۶۶	۰,۲۲۵
انگلستان	۱۵	۲۰	۱۷۱۵۳	۴,۴۶

جدول شماره ۵. مقایسه تعداد گرایش‌ها و میزان تولید علم کشور ایران با کل تولیدات علمی کشورهای آمریکا، انگلستان، و کانادا (۲۰۰۹-۲۰۰۰)

کشور	تعداد گروه‌های آموزشی	تعداد گرایش‌ها	تعداد بروندهای علمی	درصد نسبت به کل بروندهای علمی
ایران	۷۴	۱۰	۸۶۶	۰,۲۲۵
انگلستان، آمریکا، کانادا	۷۳	۹۰	۱۶۶۸۶۹	۴۳,۴۱

جدول شماره ۵ تفاوت گرایش‌ها و میزان تولید علم در کشورهای آمریکا، کانادا، و انگلستان با ایران را در مجموع مشخص نموده است. مطابق با این جدول، در مجموع کشورهای مورد مقایسه با ایران، دارای ۹۰ گرایش در رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی هستند و توانسته‌اند با انتشار ۱۶۶۸۶۹ عنوان مقاله سهمی برابر با ۴۳،۴۱ درصدی در تولید علم در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی را در بین سال‌های ۲۰۰۹-۲۰۰۰ به خود اختصاص داده‌اند. در صورتی که ایران با ۱۰ گرایش سهمی ۰،۲۲۵ درصدی را نشان می‌دهد. و این در حالی است که تعداد گروه‌های آموزشی برگزار کننده دوره‌های آکادمیک در ایران از مجموع سه کشور دیگر بیشتر است.

بنابراین تصاویر شماره ۳ و ۴، و جدول شماره ۲ پاسخ پرسش فرعی اول (۳-۱)؛ تصاویر شماره ۳ و ۵، و جدول شماره ۳، پاسخ به پرسش فرعی دوم (۳-۲)؛ تصاویر شماره ۳ و ۶، و جدول شماره ۴، پاسخ به فرعی سوم (۳-۱)؛ و در پایان، جدول شماره ۵، پاسخ به پرسش اصلی پژوهش را فراهم نموده‌اند.

همچنین برای بررسی ارتباط بین دو متغیر "تعداد گرایش‌های رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی" و "میزان تولید علم"، که در تنها فرضیه پژوهش بیان شده است، از روش همبستگی پیرسون استفاده شد (جدول شماره ۶):

جدول شماره ۶- همبستگی

		گرایش	بروندادهای علمی
گرایش	همبستگی پیرسون	۱	۰/۹۴۳
	سطح معناداری		۰/۰۵۷
	تعداد کل	۴	۴
بروندادهای علمی	همبستگی پیرسون	۰/۹۴۳	۱
	سطح معناداری	۰/۰۵۷	
	تعداد کل	۴	۴

نتیجه حاصل نشان می‌دهد که با افزایش تعداد گرایش‌ها، تعداد بروندادهای علمی پژوهشگران نیز افزایش می‌یابد. به عبارت دیگر، با توجه به ضریب همبستگی $R = 0/943$ ، بین تعداد گرایش‌های رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی و تعداد بروندادهای علمی (میزان تولید علم) رابطه معنی‌دار وجود دارد.

سخن پایانی

همان‌طور که یافته‌های پژوهش نشان می‌دهند، تعداد گرایش‌های رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی در کشورهای آمریکا، کانادا، و انگلستان در مقایسه با ایران از تنوع و تعدد بیشتری برخوردار است. از سوی دیگر، میزان تولید علم این سه کشور در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی هم به صورت جداگانه و هم در مجموع در مقایسه با ایران نیز بسیار بالاتر است. مطابق با آن چه در مقدمه بیان گردید و نتیجه بررسی فرضیه پژوهش نیز نشان داد، بین تعداد گرایش‌های رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی و میزان تولید دانش (تعداد بروندادهای علمی) در عرصه بین‌المللی در آن حوزه رابطه معناداری وجود دارد. به عبارت دیگر، افزایش تعداد گرایش‌ها که بیانگر تخصص‌گرایی و عمق دانشی حوزه است، موجب افزایش بروندادهای علمی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی شده است. بدیهی است علاوه بر این معیار، یعنی تأثیر تعداد گرایش‌های رشته بر میزان تولید علم در عرصه بین‌المللی، معیارهای دیگری نیز بر روی تعداد بروندادهای علمی تأثیر مستقیم دارند، و نمی‌توان گفت افزایش تولید علم در عرصه بین‌المللی در کشورهای مورد مقایسه با ایران، صرفاً به دلیل تعدد و تنوع گرایش‌های رشته در آن کشورهاست. یعنی معیارهای دیگری نیز از جمله رسمی بودن زبان انگلیسی در آن کشورها، دسترسی آسان به منابع اطلاعاتی مرتبط، تعداد اعضای هیئت علمی، تعداد نویسندگان، حمایت‌های مالی و همه جانبه دولت‌های آن کشورها از پژوهشگران و فراهم نمودن بستر مناسب برای پژوهش، قدرت اقتصادی، و حتی قدرت سیاسی آنها هم بر این موضوع اثر گذار بوده است. با این وجود گمان می‌رود، افزایش تعداد گرایش‌ها به دلیل عمیق شدن در یک رشته، و ایجاد زمینه‌های جدید و گوناگون پژوهشی بر روی میزان بروندادهای علمی یک کشور به طور کلی، و بر روی ورود آن

بروندادها در نمایه‌ی پایگاه‌های بین‌المللی تاثیر مستقیم دارد. این گرایش‌ها که برخواسته از نیاز جوامع و انتظارات آنها از رشته‌های تخصصی است، اهمیت حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی در یک کشور، متناسب بودن برنامه‌های آموزشی با نیازهای جامعه هدف، و رشد علمی آن حوزه را نشان می‌دهد. در این میان نکاتی چند قابل توجه می‌نماید:

۱. تحولات جدید و پیشرفت‌های اخیر حوزه فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباط تنگاتنگ آن با رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی (Saracevic, 1999) موجب به وجود آمدن گرایش‌های متعدد برای رشته شده است. و کشورهای موسوم به کشورهای انگلوساکسون که از لحاظ اقتصادی و تحولات فناوری اطلاعات پیشرو هستند، به توسعه این گرایش‌ها بیشتر توجه نشان داده‌اند. تمامی پژوهش‌های پیشین به صورت مستقیم و غیر مستقیم به آن اشاره کرده بودند؛

۲. کشور آمریکا دارای گرایش‌های بیشتری نسبت به دیگر کشورهاست (۴۶ گرایش) و میزان تولید علم آن نیز ۳۶،۶۹ درصد از کل تولیدات علمی دنیا در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی را تشکیل می‌دهد. این نکته از آن بعد دارای اهمیت خاصی است، که برنامه‌ریزی آموزشی در کشور آمریکا مربوط به حوزه مورد مطالعه پژوهش، بسیار هدفمند و متناسب با نیازهای جامعه است، و سعی نموده نیازهای متعدد جامعه را از ابعاد مختلف تامین نماید. نیز بیانگر بلوغ علمی این کشور در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی است. این مطلب در پژوهش‌های لیو (۱۹۹۲) و مرتضایی (۱۳۸۰) نیز بیان گردیده است؛

۳. در مقایسه با آن کشور (آمریکا)، ایران دارای برنامه‌ریزی غیر هدفمند، بدون توجه به نیازهای بومی کشور، بدون در نظر گرفتن ویژگی‌های هر گرایش و برنامه‌های درسی مرتبط با آن است. گویی متولیان برنامه‌ریزی کمتر به نیازهای بومی و از سویی تحولات حوزه فناوری‌های نوین اطلاعاتی عنایت دارند. این مسئله بر روی میزان تولیدات علمی در ایران نیز تاثیر گذارده است. این در حالی است که تاریخ، و سابقه فرهنگی ایران به ویژه در حوزه کتابت یا همان تولید بروندادهای علمی، و تنوع منابع، فعالیت‌ها، و رویکردها در بافت اطلاعاتی، بسیار غنی‌تر، و از دیدگاهی غیر قابل مقایسه است. از سوی دیگر، انقلاب اسلامی ایران که بزرگترین انقلاب فرهنگی قرن بود، موجب توسعه سریع حوزه فرهنگی کشور، و دستیابی به جایگاهی بسیار شایسته در دنیا گردید. اما برخی از حوزه‌ها، از جمله حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی، آن هم در عصر اطلاعات، چندان مورد توجه قرار نگرفته است. یافته‌های پژوهش مرتضایی (۱۳۸۰) این گفته را تایید می‌کند؛

۴. در میان سه کشور مورد مقایسه با ایران نیز، دو کشور کانادا و انگلستان نیز که دارای گرایش‌های کمتری هستند، بروندادهای علمی کمتری نسبت به آمریکا دارند. این خود دلیل و مویدی دیگر است که رابطه بین میزان تولید علم در عرصه بین-المللی و گرایش‌های تخصصی رشته را نشان می‌دهد؛

۵. تنوع گرایش‌های هر کشور و تفاوت آنها با یکدیگر، نگرش جامعه به موضوع و کالای اطلاعات و دانش، و مینا قرار دادن دانش برای فعالیت‌های مختلف اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، و فرهنگی، و تفاوت بافتی کشورها را بازنمایی می‌کند. رجستر و وکاری (۱۹۹۸) نیز در پژوهش خود به این مطلب اذعان داشتند. در این میان کشور کانادا که ارتباط بسیار زیادی از جنبه‌های مختلف به آمریکا دارد، شباهت زیادی در نوع گرایش‌ها به آمریکا نشان می‌دهد. پژوهش علیمحمدی (۱۳۹۰) به نوعی این شباهت را نشان می‌دهد؛

و.....

پژوهش حاضر از لحاظ، دوره زمانی مورد مطالعه (سال‌های ۲۰۰۰-۲۰۰۹)، کشورهای مورد مطالعه، در نظر گرفتن گرایش‌های همه مقاطع تحصیلی، و معیار قرار دادن مقالات منتشر شده در پایگاه وب علم (WOS) برای بررسی تاثیر گرایش‌ها بر میزان تولید علم در عرصه بین‌المللی، با پژوهش‌های مرتضایی (۱۳۸۰) و علیمحمدی (۱۳۹۰) متفاوت بود. نسبت به پژوهش لیو (۱۳۹۰) نیز مبنای مقایسه کشور ایران به جای چین بود. و از لحاظ نتایج در مقایسه با دیگر پژوهش‌های صورت گرفته، که در بخش "سخن آغازین"، به آنها اشاره گردید، همانند پژوهش‌های جارولین و وکاری (۱۹۹۲)، رجستر و وکاری (۱۹۹۸)، فتاحی و دیگران (۱۳۸۳)، و منصوریان (۱۳۹۰) بر تنوع گرایش‌های موضوعی متناسب با تحولات حوزه فناوری اطلاعات و رویکردهای میان رشته‌ای از یک سو، و نیازهای بومی و محلی کشورها از سوی دیگر، تاکید می‌کند. و ایده‌های مرتضایی (۱۳۸۰) و منصوریان (۱۳۹۰) بر تاثیر گرایش‌های موضوعی و به پیروی از آن، سرفصل‌های درسی بر میزان تولید علم و ایجاد فرصت‌های جدید پژوهشیرا تایید می‌نماید. بررسی تطبیقی میزان تولید علم در کشورهای مورد مطالعه در این پژوهش بر مبنای معیارهای موثر دیگر مانند تعداد اعضای هیئت علمی، می‌تواند موضوع پژوهش‌های دیگر باشد.

در پایان خاطر نشان می‌گردد، یافته‌های این پژوهش می‌تواند برای نهادهای مسئول تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی رشته‌های دانشگاهی در ایران به منظور استفاده در تصمیمات آینده، و آگاهی از نقاط قوت و ضعف برنامه‌های فعلی در مقایسه با کشورهای پیشرو، و از جنبه تولید علم و ایفای نقش موثر در چرخه آن مفید باشد. همچنین نگرشی مناسب به طراحان نقشه جامع علمی کشور و مراکز سیاستگذاری پژوهش‌های علمی ارائه نماید.

منابع

- انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران (۱۳۸۹). "نشانی گروه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی در دانشگاه‌های ایران". پیوسته: <http://www.ilisa.ir/framework.jsp?SID=67> (بازدید ۱ بهمن ۱۳۸۹).
- حسن زاده، محمد (۱۳۹۰). "مفهوم میان رشته‌ای و دلالت‌های آن در علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی". کتاب ماه کلیات، شماره ۱۶۶ (مهر ۱۳۹۰).
- علیمحمدی، داریوش (۱۳۹۰). "برنامه درسی دکترای کتابداری و اطلاع‌رسانی: مطالعه تطبیقی ایران و آمریکای شمالی". کتاب ماه کلیات، شماره ۱۶۶ (مهر ۱۳۹۰).
- فتاحی و دیگران (۱۳۸۳). "برنامه جدید کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی (طرح پژوهشی)". به سفارش وزارت علوم، تحقیقات، و فناوری. پیوسته: <http://www.dr-dayani.com/matn.asp?17> (بازدید ۱ بهمن ۱۳۸۹).
- گروه بحث کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه فردوسی مشهد (LIS@ferdowsi.ac.ir) (۱۳۹۰). "فهرست گروه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران". (بازدید ۱۰ اردیبهشت ۱۳۹۰).
- مرتضایی، لیلا (۱۳۸۰). تحصیلات تکمیلی علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی در انگلستان، آمریکا، هند و ایران: بررسی تطبیقی. تهران: مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران.
- منصوریان، یزدان (۱۳۹۰). "گرایش‌های تخصصی" و "بین رشته‌ای" در علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی". کتاب ماه کلیات، شماره ۱۶۶ (مهر ۱۳۹۰).
- American Library Association (2010a). "Library and Information Science: Directory of Institutions Offering Accredited Master's Programs". [online], available at: <http://www.ala.org/ala/educationcareers/education/accreditedprograms/directory/pdf/lisdir2010.pdf>. [26 Jan. 2011].
- American Library Association (2010b). "Education for Librarianship". [online], available at: <http://www.ala.org/ala/educationcareers/education/index.cfm>. [26 Jan. 2011].
- Buckland, Mishael (2011). "What Kind of Science Can Information Science Be?". [online], available at: <http://people.ischool.berkeley.edu/~buckland/whatsci.pdf>. [05 Dec. 2011].
- Chartered Institute of Library and Information Professionals. [online], available at: <http://www.cilip.org.uk/pages/default.aspx>. [26 Jan. 2011].
- Institute for Science Information (ISI). "Web of knowledge" (database). [online], available at: <http://www.isiwebknowledge.com/>. [26 Jan. 2011].
- Jarvelin, Kalervo; Vakkari, Pertti (1992). "The evolution of library and information science 1965-1985: A content analysis of journal articles". Journal of American Society for Information Science, V. 24, Issue 6, P. 425-436.
- Liu, Ziming (1992). "Comparative Study of Library and Information Science Education: China and the United States". International Information & Library Review, 24(2), 107-118
- Rochester, Maxine; Vakkari, Pertti (1998). "International LIS Research: A Comparison of National Trends". IFLA Journal, Volume 24 Number 3, 1998.
- Saracevic, Tefko (1999). "Information Science". [online], available at: <http://comminfo.rutgers.edu/~tefko/JASIS1999.pdf>. [26 Jan. 2011].